

SAŽETAK PRESUDE

PARADISO I CAMPANELLI PROTIV ITALIJE OD 24. SIJEČNJA 2017. GODINE ZAHTJEV BR. 25358/12

Oduzimanje djeteta koje nije posvojeno na zakonit način nije povrijedilo pravo na privatni život podnositelja

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su talijanski bračni par koji nakon niza pokušaja nisu uspjeli dobiti dijete, te su se prijavili kao posvojitelji. U prosincu 2006. godine dobili su sudsko odobrenje za posvojenje djeteta stranog državljanstva. Međutim, kako kroz dulje vrijeme nisu došli u priliku posvojiti dijete, odlučili su ostvariti roditeljstvo uz pomoć zamjenske majke i tehnike potpomognute oplodnje u Rusiji. Podnositeljica je navela kako je oputovala u Moskvu gdje je predala muževu sjemenu tekućinu klinici za potpomognutu oplodnju. Potom je pronađena zamjenska majka, te su podnositelji sklopili ugovor o zamjenskom majčinstvu s tvrtkom *Rosjurconsulting*. Nakon *in vitro* oplodnje, u lipnju 2010. godine implantirana su dva embrija u maternicu zamjenske majke.

Dijete je rođeno 27. veljače 2011. godine u Moskvi. Istoga je dana zamjenska majka dala svoje pisano odobrenje da se dijete upiše kao sin podnositelja zahtjeva. Podnositelji zahtjeva su u ožujku 2011. godine bili upisani kao roditelji novorođenčeta u matičnom uredu u Moskvi. Ruski rodni list u kojem se navodi da su podnositelji zahtjeva roditelji djeteta, ovjeren je u skladu s odredbama Haške konvencije o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava.

U travnju 2011. godine podnositeljica je na temelju rodnog lista od talijanskog konzulata u Moskvi pribavila dokumente koji su joj omogućili povratak u Italiju s djetetom. Dana 30. travnja 2011. godine stigla je u Italiju s djetetom. U podnesku od 2. svibnja 2011. godine talijanski konzulat u Moskvi obavijestio je talijanske vlasti da dokumenti o djetetovom rođenju sadrže lažne podatke.

Tužiteljstvo je 5. svibnja 2011. godine pokrenulo kazneni postupak protiv podnositelja zahtjeva, koji su bili osumnjičeni za lažno prikazivanje osobnih podataka, uporabu krivotvorenih isprava i povredu Zakona o posvojenju, budući da su doveli dijete u Italiju kršeći zakonsku proceduru.

Usporedno s tim, javni tužitelji pri Sudu za maloljetnike zatražio je pokretanje postupka za davanje djeteta na posvojenje, jer se prema zakonu dijete smatralo napuštenim. Istoga dana, Sud za maloljetnike imenovao je skrbnika *ad litem* i pokrenuo postupak davanja na posvojenje.

Dana 16. svibnja 2011. godine Sud za maloljetnike stavio je dijete pod skrbništvo na zahtjev javnog tužitelja. Djetetov skrbnik zatražio je od suda da podnositelje zahtjeva liši prava na roditeljsku skrb. Podnositelji su se tom protivili.

U srpnju 2011. godine sud je naložio da se provede DNK testiranje kako bi se utvrdilo je li podnositelj biološki otac djeteta. DNK testiranjem utvrđeno je da između njih ne postoji biološka veza. Slijedom navedenog, matični ured odbio upis na temelju ruskog rodnog lista.

Žalbeni sud odbio je žalbu podnositelja presudivši da podnositelji zahtjeva nisu biološki roditelji i da nije riječ o zamjenskom majčinstvu. Žalbeni sud napomenuo je da je rodni list lažan i suprotan ruskom pravu. Smatrao je da je bilo legitimno odbiti upisati ruski rodni list, te

je naložio izdavanje novog rodnog lista u kojem će se navesti da je dijete bilo sin nepoznatih osoba, rođeno u Moskvi 27. veljače 2011. godine, te je odlučio da mu se da novo ime.

Sud za maloljetnike potom je naložio da se dijete oduzme od podnositelja zahtjeva, da se stavi pod skrb socijalne službe i da se smjesti u dječji dom.

U postupku posvojenja nadležni sud je donio odluku da podnositelji zahtjeva nemaju aktivnu procesnu legitimaciju u tom postupku, s obzirom da nisu niti roditelji djeteta niti članovi njegove obitelji u smislu zakona.

Dijete je bilo smješteno u dječjem domu u trajanju od petnaest mjeseci, nakon čega je smješteno u obitelj, a potom i posvojeno.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 8. Konvencije (pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života), podnositelji su tvrdili da su mjere koje su vlasti poduzele, a koje su dovele do konačnog odvođenja djeteta, povrijedile njihovo pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života.

Vijeće je dana 27. siječnja 2015. godine donijelo presudu u kojoj je utvrdilo, sa pet glasova prema dva, da je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

Na zahtjev talijanske Vlade predmet je iznesen Velikom vijeću na razmatranje.

ODLUKA SUDA

Sud je najprije utvrdio da odnos između podnositelja zahtjeva i djeteta ne potpada pod pojam obiteljskog života za potrebe članka 8. Konvencije. Naime, roditeljska skrb podnositelja osporena je u talijanskom pravnom poretku jer su podnositelji postupali nezakonito - prvo zbog toga što su u Italiju doveli strano dijete koje nije imalo biološke veze niti sa jednim od njih, protivno važećim pravilima o međunarodnom posvojenju i, drugo, zbog toga što su sklopili sporazum koji je bio u suprotnosti sa zabranom heterologne potpomognute oplodnje¹.

Sud je u svojoj sudskoj praksi već prihvatio da, unatoč nepostojanju biološke veze i pravno priznate rodbinske veze, može postojati obiteljski život između udomitelja koji privremeno skrbe za dijete i tog djeteta, zbog bliskih osobnih veza između njih, uloge koju odrasli igraju prema djetetu i zajednički provedenog vremena.

Sud je uočio da su podnositelji razvili snažne bliske emocionalne veze s djetetom u prvim fazama njegova života. Oboje podnositelja živjelo je s djetetom šest mjeseci u Italiji, a podnositeljica je prethodno živjela s djetetom u Rusiji oko dva mjeseca. Sud je primijetio da podnositelji nisu sami izravno prouzročili prekid odnosa s djetetom, ali je taj prekid bio posljedica pravne nesigurnosti koju su sami stvorili, postupajući na način koji je bio protivan talijanskom pravu, dolaskom u Italiju s djetetom. Talijanska tijela brzo su reagirala na ovu situaciju tražeći ukidanje roditeljske skrbi i pokretanje postupka kako bi se dijete moglo dati na posvojenje.

Uzimajući u obzir nepostojanje bilo kakve biološke veze između djeteta i „roditelja“, kratkog trajanja odnosa s djetetom i nesigurnosti pravnih veza među njima, Sud je unatoč postojanju roditeljskih namjera i kvaliteti emocionalnih veza, smatrao da uvjeti za postojanje obiteljskog

¹ Heterologna oplodnja jest medicinski pomognuta oplodnja pri kojoj se koriste vlastite spolne stanice jednog bračnog, odnosno izvanbračnog druga i spolne stanice darivatelja.

života nisu ispunjeni. Sud je, međutim, prihvatio da činjenice predmeta ulaze u opseg privatnog života podnositelja zahtjeva.

Sud je napomenuo da su sudske odluke koje su rezultirale oduzimanjem djeteta i stavljanjem djeteta pod skrb socijalne službe radi posvojenja utjecale na podnositelje. Te su mjere predstavljale miješanje u privatni život podnositelja zahtjeva. Takvo je miješanje protivno članku 8., osim ako je bilo u skladu sa zakonom, težilo jednom ili više legitimnih ciljeva i bilo nužno u demokratskom društvu kako bi se postigli navedeni ciljevi.

Sud je zaključio da je miješanje bilo u skladu s međunarodnim privatnim pravom i talijanskim pravom. U odnosu na legitimni cilj takvog miješanja, Veliko vijeće, kao i Vijeće, prihvatilo je da su mjere poduzete u odnosu na dijete težile cilju „sprječavanja nereda”, budući da je ponašanje podnositelja zahtjeva bilo u suprotnosti sa Zakonom o posvojenju i zabranom heterolognih tehnika umjetne oplodnje u Italiji. Štoviše, prihvatilo je i da su navedene mjere bile namijenjene zaštiti „prava i sloboda” drugih osoba. Sud je pritom potvrdio isključivu nadležnost države u priznavanju pravnog odnosa roditelj-dijete, i to isključivo u slučaju biološke veze ili zakonitog posvojenja, s ciljem zaštite djece. Oспорavane mjere stoga su težile legitimnim ciljevima.

Naposljetku, pri utvrđivanju jesu li pobijane mjere bile „nužne u demokratskom društvu”, Sud je morao razmotriti jesu li navedeni razlozi koji ih opravdavaju bili relevantni i dostatni. Prema ustanovljenoj sudskoj praksi Suda, pojam nužnosti podrazumijeva da miješanje odgovara prijeko društvenoj potrebi i da je razmjerno legitimnom cilju kojem teži, imajući u vidu pravednu ravnotežu koju treba postići između relevantnih konkurentnih interesa. Sud također uzima u obzir da je domaćim tijelima ostavljen određeni manevarski prostor („sloboda procjene”).

Sud je utvrdio da su domaći sudovi utemeljili svoje odluke na nepostojanju nikakvih genetskih veza između podnositelja zahtjeva i djeteta, te na povredama domaćeg zakonodavstva koje se odnosi na međunarodno posvojenje i medicinski potpomognutu oplodnju. Navedene mjere imale su učinak neposrednog i trajnog prekida svakog kontakta između podnositelja zahtjeva i djeteta koje je smješteno u dom i pod skrbništvo.

U svojoj odluci od 20. listopada 2011., talijanski Sud za maloljetnike uzeo je u obzir izjavu podnositeljice da ona nije biološka majka; da su jajne stanice pripadale nepoznatoj ženi; da su DNK testovi pokazali da ne postoji biološka veza između podnositelja (navodnog oca) i djeteta; da je par platio znatnu količinu novca; te da se ničime nije moglo dokazati da je biološki materijal podnositelja doista bio odnesen u Rusiju. Nije, dakle, bila riječ niti o tradicionalnom zamjenskom majčinstvu, jer dijete nije imalo biološke veze s podnositeljima zahtjeva. Jedina sigurna stvar bila je identitet zamjenske majke, koja nije bila biološka majka i koja se nakon rođenja djeteta odrekla svojih prava. Identitet bioloških roditelja ostao je nepoznat. Podnositelji zahtjeva nezakonito su postupili dovođenjem djeteta u Italiju protivno Zakonu o posvojenju. Sporazum sklopljen između njih i tvrtke *Rosjurconsulting* bio je protivan Zakonu o medicinski potpomognutoj oplodnji koji zabranjuje heterolognu potpomognutu oplodnju. Jedini način okončanja ove nezakonite situacije bilo je oduzimanje djeteta od podnositelja zahtjeva. Sud za maloljetnike smatrao je da, s obzirom na kratko razdoblje provedeno s podnositeljima zahtjeva i njegovu mladu dob, trauma razdvajanja od podnositelja zahtjeva ne bi bila nepopravljiva. Sud za maloljetnike dodao je da se, s obzirom na činjenicu da su podnositelji zahtjeva željeli zaobići Zakon o posvojenju unatoč odobrenju koje su dobili, moglo smatrati da je dijete nastalo kao narcisoidna želja para ili da je trebao riješiti probleme u njihovoj vezi, te da je bilo opravdano izraziti sumnju u njihove istinske emocionalne i odgojne sposobnosti.

Sud je primijetio da su domaća tijela reagirala zbog nezakonitog ponašanja podnositelja zahtjeva i sa ciljem žurnog poduzimanja mjera u odnosu na dijete koje se prema zakonu

smatralo napuštenim. Nesumnjivo je da su ti razlozi relevantni, izravno povezani s legitimnim ciljevima sprječavanja nereda i zaštite djece. Nadalje, usredotočeni na položaj djeteta i nezakonitost ponašanja podnositelja zahtjeva, ti su razlozi bili dovoljni i razmjerni.

Što se tiče razmjernosti, Sud nije podcijenio učinak trenutačnog i nepovratnog odvajanja od djeteta na privatni život podnositelja. Međutim, budući da su javni interesi o kojima je riječ znatno prevagnuli u ravnoteži, Sud je istaknuo da je morao pridati usporedivo manju težinu interesu podnositelja zahtjeva za njihov osobni razvoj nastavkom njihova odnosa s djetetom. Dopustiti podnositeljima da dijete ostane kod njih bilo bi jednako legaliziranju situacije koju su stvorili postupanjem koje je protivno važnim odredbama talijanskog prava.

Sud je stoga prihvatio da su talijanski sudovi, zaključivši da dijete ne bi pretrpjelo ozbiljnu ili nepopravljivu štetu zbog razdvajanja, postigli pravednu ravnotežu između različitih interesa o kojima se radi, ostavši pritom unutar široke slobode procjene koja im je bila ostavljena.

Sud je zaključio da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.